

mi életfontosságú közölnivalót, miközben a félhomály mind uralkodóbbá lesz, a Souvenir-boltok lassan bezárnak, a sörözők-kávézók elnéptelenednek körülöttem s már csak a legutolsó három járat utasai cselengenek unatkozva ide-oda az egész tranzit-részlegen. Bécs határában beesteledt...

„Örményország hivatalosan Örmény Köztársaság, Örmény Hayastan, vagy Hayastani Hanrapetut'yun, Kaukázuson-túli ország, a Szovjetunió egykori tagköztársasága, Délnyugat-Ázsia nagymúltú régiójának letéteményese. Noha a történelmi Örményország határai jelentősen megváltoztak, a régi Örményország azon a területen terült el, amit ma Törökország északkeleti részeként, illetve az Örmény Köztársaságként ismerünk. Ez utóbbi a legkisebb a három Kaukázuson-túli állam (Grúzia, Azerbajdzsán, Örményország) közül [...] Északon és keleten az Örmény Köztársaság Grúziával és Azerbajdzsánnal határos, míg nyugaton Törökországgal, délkeleten pedig Iránnal. Nahicseván, az azerbajdzsáni enkláve, délnyugat felől határolja. Örményország fővárosa Jereván. Területe 29. 800 km. Lakossága (1996-os becslés): 3 765 000 fő.”

(The New Encyclopaedia Britannica, 15th edition, London, 2002)

Hogy aztán néhány óra múlva, az *Európa-szálló* második emeletén félkábán az ablakhoz vonszolván magad, az eléd-tároló látvány annál sokkolóbban hasson rád, a retinádba hasító panoráma élménye annál egyértelműbben zavarja ki testedből az éjszaka folyamán belédtelepedett fáradtság legutolsó maradékát is. A memóriád még ugyancsak élénken őrizte a magad mögött tudott több, mint háromezer kilométeres út minden törődöttségét, a kora hajnali érkezés megannyi negatívumát: a gyér fényű neonégőkkel éppen hogy kivilágított repülőtér látványát, a ragacsosan piszkos érkezőcsarnok áporodott szagát, a csigalassúságú útlevél-ellenőrzés kínos hangulatát; a mindennek, csak udvariasnak nem nevezhető orosznyelvű faggatózást az utazásod célja és időtartalma felől, az éppen csak működő szállítószalag melletti elnyújtott várakozást. S ha az ablakod alatti látnivaló csak még jobban rálicitált erre a primer nyomorélményre: hullámpalával fedett viskók tömkelege, egyikük-másikuk félig összeomlott állapotban keveredik a néhai szovjet-rendszer típus-tömbház örökségével, néhány megkopott vakolatú hat-hét emeletes épület látványával, miközben közvetlenül a párkányod előtt, szinte kéznnyújtásnyira, félig megdőlt villanypózna éktelenkedett, rozsdás, kifosztott elosztótáblával, szabadon himbálódzó huzalokkal, lepattogzott mázú porcelán-gombákkal - a háttér látványa mindenért, de az égvilágon mindenért kárpótolt...

A felhőtlen, kristálytisza, búzavirággkék égen ugyanis vakítóan ott fehérlett, ott emelkedett, ott tornyosodott föléd az örmények szent hegye - az *Ararát*. Az az ötezerszázvalahány méter magas, piramis-formájú hegyóriás, melynek tetején a Biblia szerint az özönvíz múltával *Noé* apánk bárkája valaha fennakadt. Az az örök hóval és jéggel borított, két csúcsú kialudt vulkán, amely kiindulópontja megannyi modern katasztrófa-elméletnek és hagyományos kaukázusi-legendának. Az a pont, ahonnan az emberiség hajdanán újrakezdhetette a Föld visszafoglalását... - *Barev tesang!* - fogadtak néhány perc múlva szívélyesen vendéglátóid a szálloda előcsarnokában. - *Wellcome to Armenia! Wellcome to Yerevan!*...

(A szerző Románia Szabadalmi Hivatala vezérigazgatója)

Folytatjuk

* * *

Kerekes Jenő

Kovrig Béla életútjáról (1901-1962)

Kovrig Béla a XX. század magyar gazdasági szociológia és szociálpolitika elismerten kimagasló művelői közé tartozott. A két világháború közötti magyar szellemi élet meghatározó alakja. Eszmevilága, gondolkodása pályája során a klasszikus konzervatorizmustól a reform konzervatorizmusig, a modern magyar kereszténydemokrácia megalapozásáig terjed.

A keresztény-nemzeti gondolkörön belül az 1930-as évek közepétől az 1940-es évek első feléig a neokonzervatív hivatásrendi áramlat prominens képviselője. Ez az irányzat egyaránt élesen szembeáll a *nemzetiszocialista* és a *kommunista* ideológiával.

A Bécsi Döntés után Kolozsvárra hazatért *Ferenc József Tudományegyetem* közgazdaságtudományi karán, a társadalomtan és társadalompolitika tanszékvezető professzoraként, igen értékes oktató, nevelő és tudományszervező tevékenységével tűnt ki. Az 1941-42-es tanévben a kar dékánjaként, 1942-43-ban pedig az egyetem rektoraként fejtett ki igen értékes tevékenységet az erdélyi egyetemi oktatás fejlesztése terén.

Nevéhez fűződik két kiváló mű megírása: *Hungary - Yearbook on International Communist Affairs, Hungary - two revolution on Compromise. East Central Europe. Yesterday, today, tomorrow, Communism in Hungary From Kun to Kádár*. Ez utóbbi, 500 oldal meghaladó könyvben Kovrig Béla kronologikus sorrendben, részletesen elemzi a magyar kommunista mozgalom különböző szakaszait, a *Tanácsköztársaságtól a Kádár János* által fémjelzett időszakig. Az egyes fejezetek és alfejezetek címeiből valós képet alkothatunk a könyv tartalmáról: *A hatalom megízlése, A tehetetlenség évei* (száműzetés és viszály - 1919-1924, a kiút keresése - 1924-1932, népfront, magyar front). *Vissza a hatalomhoz* (a felszabadító párt 1944.1945, a hatalom megszerzésének taktikája - 1945-1947, a győztes párt - 1947-1948). *A hatalom korrupciója* (a totalitárius állam - 1948-1953, az új útirány - 1953-1955), *Az elvesztett és a visszanyert hatalom* (a fellazítástól a forradalomig, a restaurációtól a konszolidációig), *A hatalom modernizációja* (a kormányzás: párt és állam, a politika: reformok és átértékelés, a kormányzás: a szociális változások és politikai legitimáció).

E jelentős munkái mellett számos tanulmányt publikált Rómában, a magyar nyelven megjelenő Katolikus Szemlében, melynek szerkesztőségi tagja, valamint különböző amerikai szakfolyóiratokban. Ugyanakkor számos nemzetközi tudományos rendezvény gyakori résztvevője.

Befejezés helyett

E tanulmányból is kitűnt: *Kovrig Béla* egész élete során a magyar társadalmat érintő, elsősorban szociális kérdések tanulmányozását nagy hozzáértéssel, felelősségtudattal, tudományos igényességgel végezte. E kérdéseket nemcsak elméleti megközelítésben vizsgálta. A két világháború között számos gyakorlati javaslatot fogalmazott meg, amelyeket eljuttatott az illetékes állami szervekhez. Közülük nem egy került alkalmazásra. Hogy *Magyarországon* a nagy gazdasági világválság után alkalmazott szociálpolitika, az ennek alapján létesített szociális intézmények (*Zöldkereszt mozgalom, Országos Nemzeti és Családvédelmi Alap*) nemzetközi elismerésnek örvendtek, nem kis mértékben Kovrig Béla hozzájárulásának köszönhető.

Mint hívő keresztény, mindvégig a keresztény bölcsélet elveinek érvényesülését tartotta szem előtt, ezért következetes híve volt az emberközpontú szociálpolitikának.

Nem egy olvasónál megfogalmazódhat a kérdés: milyen alapon tekintjük Kovrig Bélát erdélyinek, hiszen mindössze néhány évet élt Erdélyben, mint egyetemi hallgató 1918-ig, majd a Bécsi Döntés után gyakorlatilag mindössze négy évet, 1940 és 1944 között. Úgy gondoljuk, nem az évek száma a döntő ebből a szempontból, hanem mindenekelőtt a kolozsvári tudományegyetem közgazdaságtudományi karán végzett alkotómunkájának súlya, amely értékes oktató-nevelő tevékenységében, irodalmi munkásságában, társadalmi szervező tevékenységében konkretizálódott. S talán nem utolsósorban az is, hogy kötődése Erdélyhez nemcsak a négy évre korlátozódott, ugyanis egész életében mélyen kötődött Erdélyhez, már csak azért is, mert ősei, több évszázaddal azelőtt, Erdélyben találtak igazi hazára. Családjá az első világháború előtt Erdélyben élt, az örmény *Kovrigok* leszármazottja.

Ősei a XVII-XVIII. század folyamán települtek Erdélybe. Édesapja Kovrig Tivadar okl. építész. Tanulmányait a budapesti József Nádor Műszaki Egyetemen végezte, ahol rövid ideig tanársegédként működött. Erdélyben (Nagyiklandon és Búzásbocsárdon) körülbelül 3200 hold földterületet birtokoltak. Kovrig Béla egyetemi tanulmányait 1917-ben a kolozsvári m. kir. Ferenc József Tudományegyetem jogtudományi karán kezdte. 1918 után Budapesten folytatta tanulmányait, ahová átmenetileg áttelepült a kolozsvári egyetem. Itt szerezte meg az államtudományi (1920), valamint a jogtudományok (1921) doktori címét. *Trianon* után családja is áttelepedett Erdélyből. Az egyetem elvégzése után testvérével ki akart telepedni az Amerikai Egyesült Államokba, azzal a szándékkal, hogy ott földet vásárolnak, s azon együtt gazdálkodnak. Édesapjuknak azonban sikerült meggyőznie mindkét fiát, hogy mondjanak le a kitelepedésről.

Hallgatva Édesapja tanácsára, itthon marad, s teljes lendülettel kapcsolódott be a társadalmi életbe, az 1919 augusztus 18-án újraéledt *Országos Széchenyi Szövetségbe*. „*Már kora iffúságom óta - írja önéletrajzában - lelkesedéssel és tölem telhető buzgalommal foglalkoztam a gazdasági élet gyakorlati problémáival, kezdetben mint nagybirtokost az agrárkérdés érdekelt, majd Erdély elvesztése után, a gyakorlati*

működés lehetősége megszűnván számomra, a XX. század legégetőbb problémája, a szociális kérdés kötötte le figyelmemet. Az ifjúsági életben, mint az Országos Széchenyi Szövetség választmányának tagja, később alelnöke, havonta az agrárpolitika köréből több előadást tartottam."

Kovrig Béla élete során a társadalom időszerű kérdéseit a maguk összességében vizsgálta, elmélyülten tanulmányozta, kereste a kiutat a XX. század embertelen politikai rendszereinek szorításában nyomorgó tömegek számára, a városon és falun dolgozók számára, akik a két világháború között tengették sanyarú életüket. Ezeket a kérdéseket nemcsak elméleti síkon tanulmányozta, hanem számos javaslatot dolgozott ki a magyar dolgozó tömegek gazdasági-szociális helyzetének javítására. Ezekből nem egy konkrét formát öltött a két háború között Magyarország szociális igazgatásában. Nem rajta múlt, hogy a nemzetközi konstelláció, a politikai helyzetben bekövetkezett változások következtében tartós alkalmazásukra nem kerülhetett sor.

Kovrig Béla nyomtatásban megjelent jelentősebb művei

1. *A mai munkanélküliség problémája és orvoslása, Budapest, 1924 (Országos Széchenyi Könyvtár, továbbiakban O. Sz. K. 282429; 274909)*
2. *Az ipari békéről, Magyar Állami Nyomda, Budapest, 1925 (O. Sz. K. 272690)*
3. *Az új Oroszország (1917-1926), Budapest, 1926 (O. Sz. K. 611131)*
4. *Társadalompolitikai feladataink (Social Problems of Hungary), az I. kötet szerkesztője Balogh Andorral, Budapest, 1927, Franklin Nyomda 4161ap)*
5. *Öregségi és rokkantsági biztosítás, társszerző Frisch Ferencsel, 1928.*
6. *A magánalkalmazottak nyugdíjbiztosítása és a vállalati nyugdíj intézmények újjászervezése, TÉ-BE Kiadóvállalat, Budapest, 1929 (O. Sz. K. 13536/49)*
7. *A szociális iskolapolitika, Budapest, 1929 (O. Sz. K. 59435)*
8. *A szociális lakáspolitiká, Budapest, 1929, Pesti Könyvnyomda Rt. (O. Sz. K. 59435)*
9. *A termelés szociális terhe, Pesti Nyomda, Budapest, 1929 (O. Sz. K. 280911)*
10. *Az antiszociális áradattal szemben, Budapest, 1930, Atheneum Nyomda (O. Sz. K. 67798)*
11. *A magyar szociálpolitika igaza a liberális és szocialista rendszerek küzdelmében, Atheneum Nyomda, Budapest, 1932 (O. Sz. K. 10073/8a)*
12. *Fasizmus-hitlerizmus. Új államfelfogások, társadalmi szemlélet és politika, Gergely, Városi Nyomda, Budapest, 1934 (O-Sz. K. 611130)*
13. *Szociálpolitika és szociális reform, Katolikus Szemle, 1934,1.*
14. *Katolicizmus és nemzeti szocializmus, Katolikus Szemle, 1935, 257.*
15. *Szociálpolitika, Katolikus Szemle, 1936.*
16. *A proletariátus megszüntetése hazánkban, Katolikus Szemle, 1937, 591.*

* * *

Könyvajánló

Mi történt 1848/49-ben Háromszéken? - *Dávid Antal Iván* mindezt dokumentumok és pontos helyismeret alapján jeleníti meg. *A Háromszék nem alkuszik* olyan történelmi regény, amelynek hőse nem egyetlen kitalált, romantikus hős. A valós események szereplői földművesek és szénégetők, katonák, papok, diákok - mindazok, akik gondolkodtak, fegyvert gyártottak, éllelmezték saját hadseregüket. Európai eszmét megvalósítva szálltak szembe a „régii” világgal, a mindent eltipró osztrák császári szuronyokkal, a meghunyászkodással.

A regény 1973-ban jelent meg először. A kézirat sokéves bolyongás után jutott a Móra Kiadóhoz, s könyvsiker lett az akkori „kulturpolitika” hivatalos felháborodása ellenére. A kötet jelenleg az Argumentum és a Budavári Örmény Kisebbségi Önkormányzat közös kiadásában látott napvilágot. Az 1973 óta népszerű hiteles történelmi regényt ajánljuk olvasóink figyelmébe!

* * *

***A radzsasztáni kapcsolat* Aradi Éva india-kutató a hunok történetéről (1. rész)**